ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα) της 15ης Μαρτίου 2000 *

Στην υπόθεση T-337/94 (92),

Enso-Gutzeit Oy, εταιρία με έδρα το Ελσίνκι, εκπροσωπούμενη από τους I. Van Bael και J.-F. Bellis, δικηγόρους Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο το δικηγορικό γραφείο του L. Lorang, 3, rue de la Chapelle,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον R. Lyal, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

που έχει ως αντικείμενο αίτηση καθορισμού των εξόδων που πρέπει να καταβάλει η καθής στην προσφεύγουσα κατόπιν της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-337/94, Enso-Gutzeit κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1571),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

(πρώτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, A. Potocki, A. W. H. Meij, M. Βηλαρά και N. Forwood, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1 Με δικόγραφο που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 14 Οκτωβρίου 1994, η προσφεύγουσα άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ L 243, σ. 1). Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι δεκαεννέα παραγωγοί, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένοι εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, είχαν παραβεί τις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1,

της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ) συμμετέχοντας, για μία περίοδο που ποίκιλλε ανάλογα με τις επιχειρήσεις, αλλά που δεν έβαινε πέραν του Απριλίου 1991, σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική από τα μέσα του 1986, βάσει των οποίων οι εν λόγω προμηθευτές προσχεδίασαν, μεταξύ άλλων, και εφάρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα, συμφώνησαν να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικοτέρων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις και έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου του εφοδιασμού της κοινοτικής αγοράς, με σκοπό να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών. Δυνάμει του άρθρου 3 του διατακτικού της αποφάσεως 94/601, επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα πρόστιμο ύψους 3 250 000 ECU.

2 Με απόφαση της 14ης Μαΐου 1998, Τ-337/94, Enso-Gutzeit κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1571), το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση 94/601 έναντι της προσφεύγουσας και καταδίκασε την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

3 Με έγγραφο της 1ης Φεβρουαρίου 1999, η προσφεύγουσα ζήτησε από την Επιτροπή να της καταβάλει συνολικά το ποσό των 7 728 960 βελγικών φράγκων (BEF) ως έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν. Με την από 21 Ιουνίου 1999 απάντησή της, η Επιτροπή πρότεινε να καταβάλει το ποσό των 2 000 000 BEF.

4 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 14 Σεπτεμβρίου 1999, η προσφεύγουσα υπέβαλε αίτηση καθορισμού των δικαστικών εξόδων, με την οποία ζητεί από το Πρωτοδικείο να καθορίσει τα έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν στο ποσό των 7 728 960 BEF. Η Επιτροπή υπέβαλε τις παρατηρήσεις της επί της αιτήσεως αυτής στις 11 Νοεμβρίου 1999, σύμφωνα με το άρθρο 92 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

Επιχειρήματα των διαδίκων

5 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι το αιτούμενο ποσό δικαιολογείται λαμβανομένου υπόψη, πρώτον, του αντικειμένου και της φύσεως της διαφοράς. Υπενθυμίζει ότι προσέβαλε την απόφαση 94/601 επικαλούμενη, μεταξύ άλλων, ότι το χαρτόνι τύπου SBS που παράγει η ίδια έπρεπε να εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως αυτής και ότι η συμμετοχή της στην παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν είχε αποδειχθεί. Η ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας αυτής απαίτησε μακρά και λεπτομερή εξέταση των αποδεικτικών στοιχείων. Παρά τον πρώτο έλεγχο των αποδεικτικών στοιχείων κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, η προετοιμασία της προσφυγής ακυρώσεως, που ασκήθηκε δεκαοκτώ μήνες μετά την αποστολή της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, δικαιολογούσε νέα εξέταση στο πλαίσιο σφαιρικότερης προσεγγίσεως του συστήματος αποδείξεων που δέχεται η Επιτροπή.

6 Δεύτερον, η διαφορά ανακίνησε το σημαντικό ζήτημα της επάρκειας των αποδείξεων που απαιτούνται προκειμένου η Επιτροπή να μπορεί νομίμως να θεωρεί ότι μια επιχείρηση ευθύνεται για συμφωνία σχετικά με τις τιμές, ζήτημα που ερίζεται έντονα στη θεωρία.

7 Τρίτον, η διαφορά παρουσίαζε ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω του περίπλοκου χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών, ο οποίος οφειλόταν στην ανάγκη να αντικρουστούν τα αποδεικτικά στοιχεία που προέβαλλε η Επιτροπή κατά της προσφεύγουσας και να αποδειχθεί ότι για το χαρτόνι SBS υπήρχε χωριστή αγορά προϊόντων. Επιπλέον, η οργάνωση της προφορικής διαδικασίας μεταξύ όλων των προσφευγουσών, προς διευκόλυνση της οποίας αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων, και η μακρά διάρκεια των συνεδριάσεων συνετέλεσαν στον περίπλοκο χαρακτήρα της υποθέσεως.

8 Τέταρτον, ο περίπλοκος χαρακτήρας της υποθέσεως και η διάρκεια της διαδικασίας απαίτησαν τη χρησιμοποίηση ολόκληρης ομάδας δικηγόρων, προκειμένου να συνταχθούν τα υπομνήματα, να δοθεί απάντηση στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου και να οργανωθούν οι συσκέψεις με τους εκπροσώπους της προσφεύγουσας. Η ιδιότυπη θέση της προσφεύγουσας εμπόδισε επίσης τους δικηγόρους της να στηριχθούν στα επιχειρήματα που ανέπτυξαν οι προσφεύγουσες στις άλλες υποθέσεις, έστω και αν ήσαν υποχρεωμένοι να τα γνωρίζουν καλά.

9 Τέλος, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει το μέγεθος των οικονομικών συμφερόντων που αντιπροσώπευε γι' αυτή η επίλυση της διαφοράς, λαμβανομένων υπόψη του ποσού του επιβληθέντος προστίμου και της προσβολής της φήμης της και της θέσης της στην αγορά.

10 Προς στήριξη της αιτήσεώς της, η προσφεύγουσα παρουσιάζει ένα συγκεντρωτικό πίνακα των εξόδων και των αμοιβών των δικηγόρων της. Από τον πίνακα αυτόν προκύπτει ότι το αιτούμενο ποσό αναλύεται, αφενός, σε έξοδα (τρία ταξίδια δύο δικηγόρων στο Λουξεμβούργο, δύο ταξίδια δύο δικηγόρων στο Ελσίνκι και ένα ταξίδι δύο δικηγόρων στο γραφείο πωλήσεων της προσφεύγουσας στο Λονδίνο) ύψους 243 835 BEF και, αφετέρου, σε αμοιβές ύψους 7 485 125 BEF, που αντιστοιχούν σε 1 348 ώρες εργασίας.

11 Η Επιτροπή, που αναγνωρίζει την ορθότητα των κριτηρίων της προσφεύγουσας για τον καθορισμό των εξόδων που μπορούν να αναζητηθούν, αμφισβητεί ωστόσο την εκτίμηση στην οποία προέβη η προσφεύγουσα και φρονεί ότι το απαιτούμενο ποσό είναι υπερβολικό.

12 Η Επιτροπή υποστηρίζει κατ' ουσίαν, πρώτον, ότι το κύριο αντικείμενο της διαφοράς ήταν σχετικά απλό και αφορούσε την αποδεικτική ισχύ των αποδείξεων που προσκόμισε για να αποδείξει τη σχέση μεταξύ Enso-Gutzeit και των δραστηριοτήτων της συμφωνίας, δεύτερον, ότι η εργασία για την τεκμηρίωση του αλυσιτελούς επιχειρήματος της εντάξεως του χαρτονιού SBS σε χωριστή αγορά προϊόντων δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό των εξόδων που μπορούν να αναζητηθούν, τρίτον, ότι κανένα σημαντικό ή δύσκολο νέο ζήτημα κοινοτικού δικαίου δεν ανέκυψε εν προκειμένω και, τέταρτον, ότι ο χρόνος που αφιερώθηκε ήταν υπερβολικός. Όσον αφορά το τελευταίο αυτό επιχείρημα, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι δεκατρείς δικηγόροι και ένας επικουρικός δικαστικός υπάλληλος μετέσχον στην προετοιμασία της προσφυγής επί 600 και πλέον ώρες, ενώ τα περισσότερα από τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ήσαν πανομοιότυπα με αυτά που είχαν ήδη προβληθεί κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Τέλος, ορισμένες από τις χρεωθείσες ώρες δεν επιδέχονταν καμία δικαιολογία.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

13 Κατά το άρθρο 91, στοιχείο β, του Κανονισμού Διαδικασίας, «θεωρούνται ως έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν (...) τα αναγκαία έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγω της δίκης, και ιδίως τα έξοδα μετακινήσεως και διαμονής και η αμοιβή των εκπροσώπων, συμβούλων ή δικηγόρων.»

14 Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι τα έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν περιορίζονται, αφενός, στα ποσά που δαπανήθηκαν για τους σκοπούς της ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκης και, αφετέρου, σε όσα ήσαν απαραίτητα για τους ανωτέρω σκοπούς [διάταξη του Δικαστηρίου της 9ης Νοεμβρίου 1995, C-89/85 DEP, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 14, και διάταξη του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουλίου 1998, T-115/94 (92), Opel Austria κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1998, σ. II-2739, σκέψη 26].

15 Κατά πάγια νομολογία, δεδομένου ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν περιέχει διατάξεις περί αμοιβών και τιμών, ο κοινοτικός δικαστής οφείλει να εκτιμά ελεύθερα τα στοιχεία της υποθέσεως, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο και τη φύση της διαφοράς, τη σημασία της από πλευράς κοινοτικού δικαίου καθώς και τις δυσκολίες της υποθέσεως, την έκταση της εργασίας που κλήθηκαν να επιτελέσουν οι εκπρόσωποι ή σύμβουλοι στο πλαίσιο της δίκης και τα οικονομικά συμφέροντα που αντιπροσώπευε η διαφορά για τους διαδίκους. Προς τούτο, ο κοινοτικός δικαστής δεν υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη ούτε κανέναν εθνικό πίνακα δικηγορικών αμοιβών ούτε την ενδεχομένως υπάρχουσα συμφωνία μεταξύ του ενδιαφερομένου διαδίκου και των εκπροσώπων ή συμβούλων του [διάταξη του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1985, 318/82, Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3727, σκέψεις 2 και 3, και διάταξη του Πρωτοδικείου της 4ης Δεκεμβρίου 1998, T-448/93 (92), British Cement Association κ.λπ. κατά Επιτροπής, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 12].

16 Τέλος, η δυνατότητα του κοινοτικού δικαστή να εκτιμά την αξία της εργασίας των δικηγόρων εξαρτάται από την ακρίβεια των στοιχείων που του έχουν παρασχεθεί [διατάξεις του Πρωτοδικείου της 12ης Μαΐου 1997, T-561/93 (92), Tiercé Ladbroke κατά Επιτροπής, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 23, και της 25ης Ιουνίου 1998, T-177/94 (92), T-377/94 (92) και T-99/95 (92), Altmann κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή Υπ.Υπ. 1998, σ. I-A-299 και σ. II-883, σκέψη 20].

17 Εν προκειμένω, πρέπει να τονιστεί, όσον αφορά τις δυσκολίες και τη σημασία της υποθέσεως από πλευράς κοινοτικού δικαίου, ότι η προσφεύγουσα, χωρίς να αμφισβητεί την ύπαρξη συμφωνίας, υποστήριξε με τα υπομνήματά της ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι δεν είχε αποδειχθεί η συμμετοχή της σε καμία συμφωνία και επομένως ανασκεύασε τα έμμεσα ή άμεσα αποδεικτικά στοιχεία που είχαν προβληθεί για να αποδειχθεί η συμμετοχή της στις συμπαιγνίες που αναφέρει το διατακτικό της αποφάσεως 94/601. Η εκτίμηση στην οποία προέβη η προσφεύγουσα δικαιολογούσε τον συνολικό έλεγχο της αποφάσεως αυτής και των πολυάριθμων στοιχείων του φακέλου επί των οποίων στηρίχθηκε η Επιτροπή για να αποδείξει την παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Χωρίς να υποτιμάται ο απαιτούμενος εις βάθος έλεγχος των στοιχείων του φακέλου στον οποίον έπρεπε να προβούν οι δικηγόροι της προσφεύγουσας για να τεκμηριώσουν τα αιτήματά τους, επιβάλλεται ωστόσο η διαπίστωση ότι η διαφορά δεν παρουσίαζε νομικά ζητήματα ιδιαίτερης δυσκολίας.

18 Επιπλέον, αν και το γεγονός ότι ορισμένοι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας δεν έγιναν δεκτοί δεν αποκλείει την αναζήτηση των εξόδων που συνδέονται με την αναγκαία για τη διατύπωσή τους εργασία, τα έξοδα που ανέκυψαν λόγω της εργασίας που καταβλήθηκε για την έρευνα και τη διατύπωση των ισχυρισμών και η οποία δεν είναι αναγκαία για τους σκοπούς της δίκης δεν μπορούν, αντιθέτως, να αναζητηθούν. Εν προκειμένω, το ζήτημα περί του αν υπήρχε χωριστή αγορά προϊόντων για το χαρτόνι SBS αναπτύχθηκε διά μακρών από την προσφεύγουσα στο πλαίσιο των ακυρωτικών της αιτημάτων. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, εν προκειμένω, η ανάλυση της αγοράς των επίμαχων προϊόντων δεν ήταν απαραίτητη για την εκτίμηση της υπάρξεως παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, εφόσον οι επιλήψιμες συμπεριφορές αποσκοπούσαν στον αισθητό περιορισμό του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της κοινής αγοράς και αφορούσαν τα προϊόντα που αναφέρει η απόφαση 94/601. Ωστόσο, η εργασία που αφιέρωσαν οι δικηγόροι της προσφεύγουσας στην ανάλυση των αγορών προϊόντων δεν στερούνταν κάθε σημασίας, στον βαθμό που της έδωσε τη δυνατότητα να συμπληρώσει τα επιχειρήματά της προς στήριξη του λόγου ακυρώσεως που θεμελιωνόταν στην έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων περί συμμετοχής της σε οποιαδήποτε συμφωνία, εκθέτοντας για ποιο λόγο δεν είχε κανένα συμφέρον να μετάσχει σε τέτοια συμφωνία. Επομένως, τα έξοδα που ανέκυψαν από την εργασία αυτή μπορούν να θεωρηθούν έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν, επιφυλασσομένης της εκτιμήσεως σχετικά με τον συνολικό αριθμό ωρών που απαίτησε αυτή η εργασία.

19 Οι δικηγόροι της Enso-Gutzeit γνώριζαν σε μεγάλο βαθμό τη διαφορά. Συγκεκριμένα, παρείχαν συμβουλές στην προσφεύγουσα κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής και είχαν κατά συνέπεια τη δυνατότητα όχι μόνο να αμφισβητήσουν το βάσιμο των ισχυρισμών που περιείχε η ανακοίνωση των αιτιάσεων,

αλλά επίσης να εκτιμήσουν την αποδεικτική ισχύ των στοιχείων που προβλήθηκαν ως απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας στη συνολική συμφωνία. Οι περιστάσεις αυτές διευκόλυναν την προάσπιση των συμφερόντων της Enso-Gutzeit και μείωσαν τον χρόνο που χρειάστηκε να αφιερώσουν οι δικηγόροι της στην επίμαχη δικογραφία. Συναφώς, ο αριθμός των 900 και πλέον ωρών για την προετοιμασία της προσφυγής και του υπομνήματος απαντήσεως είναι, εν προκειμένω, υπερβολικός.

20 Εξάλλου, έστω και αν καταρχήν μόνον η δικηγορική αμοιβή μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στην έννοια των «αναγκαίων εξόδων», κατά το άρθρο 91, στοιχείο β, του Κανονισμού Διαδικασίας (διάταξη του Πρωτοδικείου της 9ης Ιουνίου 1993, Τ-78/89 DEP, PPG Industries Glass κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-573, σκέψη 39), ωστόσο πρέπει να λαμβάνεται κυρίως υπόψη ο συνολικός αριθμός των ωρών εργασίας που μπορούν να θεωρηθούν αντικειμενικώς απαραίτητες για την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, ανεξαρτήτως του αριθμού των δικηγόρων μεταξύ των οποίων κατανεμήθηκαν οι παρασχεθείσες υπηρεσίες [διάταξη του Πρωτοδικείου της 30ής Οκτωβρίου 1998, Τ-290/94 (92), Kaysersberg κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-4105, σκέψη 20].

21 Τα δε έξοδα που συνδέονται με την πρόσληψη νέου δικηγόρου κατά τη διάρκεια της δίκης, όπως προκύπτει από τα δικαιολογητικά που προσκόμισε η προσφεύγουσα, μπορούν να επιβαρύνουν τον διάδικο που καταδικάστηκε στα δικαστικά έξοδα μόνο στον βαθμό που αντιστοιχούν στον χρόνο που αυτός ο νέος δικηγόρος αφιέρωσε στη δικογραφία, χωρίς πάντως να περιλαμβάνεται ο χρόνος που απαιτήθηκε για να λάβει γνώση της δικογραφίας αυτής.

22 Πρέπει επίσης να τονιστεί, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ότι, δεδομένου ότι ορισμένος αριθμός ωρών εργασίας που χρεώθηκε δεν είναι δικαιολογημένος, τα αντίστοιχα έξοδα δεν μπορούν να αναζητηθούν.

23 Τέλος, η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι τα οικονομικά συμφέροντα που αντιπροσώπευε η διαφορά για την προσφεύγουσα, λαμβανομένου υπόψη ιδίως του ύψους του επιβληθέντος προστίμου (ανωτέρω σκέψη 1), ήσαν σημαντικά.

24 Κατόπιν των ανωτέρω, θα ήταν δίκαιος ο καθορισμός των εξόδων που μπορούν να αναζητηθούν στο συνολικό ποσό των 4 500 000 BEF.

25 Δεδομένου ότι για τον καθορισμό του ποσού αυτού ελήφθησαν υπόψη όλες οι περιστάσεις της υποθέσεως μέχρι σήμερα, παρέλκει η έκδοση χωριστής αποφάσεως επί των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγω της παρούσας διαδικασίας καθορισμού των δικαστικών εξόδων [διάταξη του Πρωτοδικείου της 22ας Μαρτίου 1999, T-97/95 (92), Sinochem κατά Συμβουλίου, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 20].

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα)

διατάσσει:

Προσδιορίζει το συνολικό ποσό των δικαστικών εξόδων που οφείλει να καταβάλει η Επιτροπή στην προσφεύγουσα σε 4 500 000 BEF.

Λουξεμβούργο, 15 Μαρτίου 2000.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf